

Motion till riksdagen 2007/08:U331

av **Annelie Enochson (kd)**

Kristnas situation i Turkiet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att EU bör ställa krav på Turkiet att behandla alla kristna minoriteter lika inför lagen som medborgare utan att göra någon religiös, språklig, etnisk eller geografisk skillnad.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att i internationella sammanhang verka för att assyrier, syrianer, kaldéer och armenier ska accepteras i Turkiet som landets ursprungsfolk och att deras nationella identitet erkänns samt att frågan förs upp på EU:s dagordning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att EU bör ställa krav på Turkiet att acceptera det arameisk-syriska språket som ett av landets officiella språk.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att EU ställer krav på Turkiet att landet ger rätt till assyrierna, syrianerna, kaldéerna och armenierna att fritt kunna utöva och utveckla sin kulturs seder och bruk.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att EU bör ställa krav på Turkiet att återlämna assyriers, syrianers och kaldéers bosättningsområden, vilka tömts sedan början av 1900-talet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att EU ställer krav på Turkiet att acceptera och legalisera assyriers, syrianers, kaldéers och armeniers alla politiska, sociala och kulturella institutioner.

Fel! Okänt namn på

Turkiet och Europa

Turkiets ansträngningar att närma sig Europa började redan vid republikens bildande 1923. Under hela Atatürks tid vid makten gjordes omfattande reformer i syfte att göra Turkiet till ett europeiskt land. Arbetet att anpassa sig efter Europas mönster fortsätter än idag. Turkiet är medlem i FN, IMF, Nato, OECD, OSSE och Världsbanken samt har skrivit under de flesta internationella konventioner om mänskliga rättigheter.

Ansträngningarna för att komma med i dåvarande EG och nuvarande EU började redan 1963. Det första associationsavtalet (Ankaraavtalet) undertecknades i september 1963 mellan EEG och Turkiet. Avtalet trädde i kraft 1964 och kompletterades med tilläggsprotokoll 1970 och 1988. Enligt avtalet skulle samarbetet inledas med en femårig förberedande fas, sedan skulle detta följas av en tolvårig övergångsfas. Under denna tid skulle en tullunion bildas. I slutfasen skulle tullunionen vara etablerad och verksamheten inriktas på en närmare samordning av den ekonomiska politiken mellan parterna.

Associeringsavtalet inrymmer regler för ett samarbete för att skapa fri rörlighet för turkiska arbetare inom gemenskapen. Enligt avtalet skulle fri rörlighet för arbetskraft ha gällt mellan Turkiet och EG från 1986. Att detta inte förverkligades beror emellertid förmodligen på oljekrisen i mitten av 1970-talet. Krisen innebar att behovet av arbetskraft minskade drastiskt i Europa. Från att ha haft ett stort behov av arbetskraft från Turkiet och andra länder blev nu fri rörlighet av arbetskraft snarast ett hot.

Relationerna mellan EU och Turkiet påverkades även av militärkupperna. Under hela 1970-talet var turkisk inrikespolitik instabil och närmast kaotisk. Dessa problem gick även ut över Europapolitiken som blev motsägelsefull och osäker. Delar av den turkiska vänstern var emot EU-medlemskap, som de ansåg bara skulle leda till att europeiska företag exploaterade Turkiet. Under det kaotiska regeringsskiftet i Turkiet hade det muslimska partiet som var EU-fientligt vågmästarrollen i parlamentet. I slutet av 1970-talet upphörde Ecevit, dåvarande premiärminister, tillfälligt samarbetet med EU.

Efter militärkuppen 1980 frös relationerna mellan Turkiet och EU. Det parlamentariska samarbetet mellan EU:s och Turkiets parlament upphörde under några år. Associationsrådet som har uppgiften att övervaka associationsavtalet lade ner sitt arbete fram till 1986, då samarbetet återupptogs. År 1987 sökte Turkiet EG-medlemskap, trots Tysklands och de andra medlemsländernas råd att inte göra det. Ansökan avslogs den 19 december 1989. Som orsaker angavs dels att Turkiet skulle få stora svårigheter att anpassa sig till EG ekonomiskt och socialt, dels att det fanns politiska betänkligheter i fråga om Turkiets bristande respekt för de mänskliga rättigheterna, en otillräcklig politisk pluralism och problemet med det delade Cypern. Trots EU:s negativa svar blev utgången inte såsom för Marocko utan EU behöll dörrarna öppna för Turkiet. För Turkiets del blev detta en bekräftelse att landet är europeiskt land, jämfört med Marockos situation att landet inte tillhör Europa. Islamisterna tolkade detta som att Turkiet borde ta lärdomar av resultatet och vända sig till den islamiska världen för djupare samarbete.

Fel! Okänt namn på

I mars 1995 enades EU:s utrikesministrar om att upprätta en tullunion med Turkiet. Europaparlamentet godkände avtalet i december 1995 som påbörjades redan 1964. Beslutet skapade en livlig debatt i EU-länderna, eftersom meningarna var delade i frågan. Många ville säga nej till tullunionen och hänvisade till den bristande respekten för de mänskliga rättigheterna i Turkiet. Efter parlamentets godkännande trädde dock tullunionen i kraft den 1 januari 1996. Tullunionen innebär, förutom att tullar och andra handelshinder slopas, att Turkiet och EU ska föra en gemensam handelspolitik gentemot omvärlden och ha samma regler vad gäller standardisering, miljökrav och annat.

Vid toppmötet i Luxemburg 12–13 december 1997 bekräftade EU-länderna att Turkiet har en principiell rätt att ansluta sig till EU men att ”de politiska och ekonomiska förhållandena i landet är sådana att anslutningsförhandlingarna inte kan inledas”. Turkiet inbjöds istället att delta i ett nyskapat forum kallat ”Europeiska konferensen”. Att Turkiet inte fick vara med i den grupp länder som erhöll kandidatstatus vid toppmötet i Luxemburg ledde till försämrade relationer mellan Turkiet och EU. Turkiet ansåg sig diskriminerat i förhållande till Cypern och kandidatländerna i Central- och Östeuropa. Därför uteblev Turkiet från Londonkonferensen i mars 1998 som anordnades av Storbritannien. Denna konferens var den första med EU:s kandidatländer. Trots att Turkiet var inbjudet, accepterades inte inbjudan och landets representanter åkte aldrig till konferensen. Ståndpunkten var en protest från Turkiets sida mot att landet anser sig ha blivit orättfärdigt behandlat och föremål för en annorlunda bedömning än andra kandidatländer.

Vid Europeiska rådets toppmöte i Helsingfors den 10–11 december 1999 beslutades, i enlighet med kommissionens förslag, att Turkiet ska betraktas som kandidatland men att landet ännu inte är redo att inleda förhandlingar. Detta beslut blev historiskt för Turkiets del.

Erkännandet av Turkiet som kandidatland är en milstolpe inte bara för Europa utan för hela världen, sade Turkiets premiärminister Bülent Ecevit. Han lovade också att de mänskliga rättigheterna i Turkiet ska garanteras på samma sätt som i EU. Reformeringen har gått trögt i Turkiet och därför har förhandlingarna skjutits på framtiden.

EU:s erkännande av Turkiet som kandidatland är kopplat till EU:s krav på Köpenhamnskriterierna. Den sittande regeringen har tagit många positiva och historiska beslut, bl.a. avskaffandet av dödsstraff, förbud mot tortyr och språkliga friheter. Reformpaketet har avlöst varandra och lagförändringar fortsätter än idag. Turkiet har sedan den 3 oktober 2005 blivit antaget som kandidatland för ett EU-medlemskap. Medlemskap lär dock inte bli aktuellt inom ramen för nästa finansiella perspektiv, vilket skulle innebära att Turkiet kan bli EU-medlem tidigast 2015. Det är dock en del som Turkiet måste göra för att klara målen om Köpenhamnskriterierna om de mänskliga rättigheterna och det gäller speciellt rättigheterna för landets minoriteter.

Fel! Okänt namn på

Turkiets historia av minoritetsförtryck

Turkiet har ett mörkt förflutet vad gäller sin behandling av kristna minoriteter som i tusentals år bott i landet. Exempel på förtryckta kristna minoriteter är assyrier, syrianer, kaldéer och armenier. Mellan 1914 och 1927 minskade det kristna antalet med ca 3 000 000 människor, alltså med ca 94 %. Under dessa år dödades mellan 1 och 2 miljoner armenier, ca 1,5 miljoner greker tvångsdeporterades till Grekland och resterande dödade var övriga kristna grupper som exempelvis assyrier, syrianer och kaldéer. Efter folkmordet fanns det en spillra av assyrier, syrianer och kaldéer kvar i Turkiet, medan armenierna i princip utrotades, endast 50 000 lever idag i Istanbul. Det finns även en beräkning som menar att det finns ca 2 miljoner människor med armeniskt påbrå som idag döljer sin armeniska identitet eller som förlorat den då de konverterat till islam. En armenisk journalist i Turkiet uppmanade nyligen dessa att ”komma ut som armenier”, vilket han för övrigt riskerar fängelse för.

Kristna minoriteter förtrycks systematiskt idag i Turkiet. Ett problem är att det militära ”Nationella säkerhetsrådet” måste erkänna varje enskild språkkurs och man har inte rätt att läsa ”främmande språk” i den statliga skolan. Minoriteterna kan således inte bedriva undervisning på sitt eget språk.

Sedan 5 juni 1935 har minoriteter varit förbjudna att äga fastigheter, vilket försvårar renovering m.m. Turkiet har gjort en modifiering av lagen där man måste styrka rätten att äga inför ministerrådet, vilket bara är ett spel för gallerierna. Man behöver stärka äganderätten och möjlighet till renovering.

I Turkiet hyllas även de som deltog i folkmordet, i Istanbul finns bl.a. en staty på Topal Osman med inskriptionen: ”förintade pontusarerna, armenierna och kastade i Sakarja-slaget grekerna i havet.” Detta är bara ett exempel på saker i Turkiet som gör att det skapas underlag för en missaktning mot kristna.

Armenierna har idag fått minoritetsstatus i Turkiet, men lider ändå av samma problematik som andra kristna grupper. Viktigt för dessa skulle ett religiöst och kulturellt utbyte med Armenien vara, vilket skulle stärka de historiska banden och kunna fungera som en stabiliserande faktor för de övriga kristna som finns i landet. De kristna länderna Armenien och Georgien, som båda gränsar till Turkiet, kan bidra till ett starkt stöd för de kristna i Turkiet. Turkiet har idag en ekonomisk och politisk blockad mot Armenien som underminerar integrationen i regionen. Detta är ett allvarligt brott mot folkrätten då den inte har stöd hos FN och bidrar till en fortsatt osämja och polarisering mellan religioner och folkslag.

En annan förtryckt minoritet i Turkiet är assyrier, syrianer och kaldéer, vilka är arvtagare till civilisationens vagg Mesopotamien och har bott i Turkiet långt före Ottomanska riket. Trots att Turkiet i Lausannefredsfördraget från 1924 garanterar icke-muslimska minoriteters rättigheter har assyrier, syrianer och kaldéer officiellt inte fått något av den turkiska staten. Tvärtom, p.g.a. förföljelserna har assyrier, syrianer och kaldéer lämnat Turkiet och flytt till olika europeiska länder, USA och Australien. Idag finns det fler assyrier, syrianer och kaldéer utomlands än i hemlandet. Om detta fortsätter så kom-

mer hela nationen och den kristna kulturen till stora delar att försvinna från Mellanösterns karta.

I och med Turkiets EU-kandidatur har hoppet vuxit för assyrier, syrianer och kaldéer att återvända. Turkiets dåvarande premiärminister Bulent Ecevit förklarade i en kommuniké att assyrier, syrianer och kaldéer kan återvända till sina byar under den turkiska statens garantier. Efter sådana offentliga uttalanden har många assyrier, syrianer och kaldéer återvänt till Turkiet för att undersöka möjligheterna för permanent återkomst. Vissa byar har påbörjat återuppbyggandet av byarna och vissa individer har försiktigt börjat med investeringar i området. För att Turkiet ska kunna bli fullvärdig EU-medlem krävs av Turkiet att uppfylla Köpenhamnskriterierna i praktiken och inte bara i teorin. För att assyrier, syrianer och kaldéer ska kunna återvända till Turkiet och för att de som är kvar där ska kunna stanna krävs av Turkiet att assyrier, syrianer och kaldéer erkänns som ett av landets ursprungsfolk och att deras medborgerliga fri- och rättigheter respekteras.

Kristna konvertiter

Den 18 april 2007 nåddes världen av nyheten att tre kristna män brutalt hade mördats i staden Malatya, en turkisk provinsstad norr om Antiokia. Pastor Necati Aydin, tvåbarnsfar och 35 år gammal, miste livet tillsammans med Ugur Yuksel. Den tredje personen var den tyska missionären och bokförläggaren Tilman Geske, 46 år gammal trebarnsfar.

Händelsen kom inte helt oväntat för den lilla minoritetsgrupp av turkiska konvertiter som finns i Turkiet. Under de sista årtiondena har även det turkiska samhället gått mot att bli mer pluralt. Det finns numera en grupp av några tusen konvertiter i landet. De lever oerhört utsatt och har en svag ställning i samhället. De saknar i realiteten möjlighet att registrera församlingar. De kan registrera sig som en förening men har stora svårigheter att t.ex. förvärva kyrkolokaler. Om man önskar skaffa en gudstjänstlokal måste marken vara avsedd för religionsutövande. Det blir i praktiken omöjligt att skaffa sig en lokal med de bestämmelserna.

Stockholm den 3 oktober 2007

Annelie Enochson (kd)